

33. Διορθωτικά εἰς Κρητικά Δράματα. *Byz. neuogr. Jahrbücher*, 2, 66-86.
 34. Ὁ Κρητικὸς Πόλεμος. Βιβλιοκρισία *Byzant. Zeitschr.*, 18, 1909, 586-600.
 35. Ὁ Φαλλίδος. Ἐπ. Ἐτ. Βυζ. σπ., 4, 1926, 96-105.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΩΝ

ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ. — Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, περὶ τῶν μετοχῶν, ὑπὸ κ. Γ. Ν. Χατζιδάκι.

Ἐπειδὴ αἱ μετοχαὶ τῆς ἡμετέρας γλώσσης διαιροῦνται, ὅπως τὸ ρῆμα καθόλου, εἰς ἐνεργητικὰς καὶ παθητικὰς ἢ μέσας, ἀνάγκη νὰ γίνῃ ἰδιαίτερος λόγος περὶ ἑκατέρας τάξεως τούτων, καὶ τοῦτο τοσοῦτο μᾶλλον, ὅσον διάφοροι ὑπῆρξαν αἱ τύχαι ἑκατέρων. Οὕτω λ. χ. παρατηρεῖται ὅτι αἱ μὲν ἐνεργητικαὶ ἄρσενικοῦ καὶ οὐδετέρου γένους αἱ σχηματιζόμεναι διὰ τοῦ ἐπιθήματος - ντ καὶ - ὠς - ὅτος κλινόμεναι κατὰ τὴν γ' κλίσειν (ὅπως καὶ αἱ τῶν παθητικῶν λεγομένων ἀορίστων) οὐ μόνον μετεβλήθησαν, ὅπως καὶ τὰ πλεῖστα τριτόκλιτα, ὥστε δὲν σχηματίζονται σήμερον κατὰ τὴν γ' κλίσειν, ἀλλ' αἱ μὲν τοῦ ἄρσενικοῦ γένους εἰς - ὦν - ὄντος (εἰς - εἰς - ἐντος), ὅπως καὶ αἱ τοῦ παρακειμένου εἰς - ὠς - ὄτος καὶ οὐδετέρου εἰς - ὄς - ὅτος, περιέπεσον εἰς ἀχρησίαν καὶ λήθην, ἐξαιρουμένων μικρῶν τινων ἰχνῶν αὐτῶν¹, ὁμοίως αἱ τοῦ θηλυκοῦ γένους εἰς - οὔσα - ούσης², αἱ δὲ τοῦ οὐδετέρου γένους εἰς - ὄν - ὄντος ἀπέβαλον τὴν δῆλωσιν τῶν ἀριθμῶν καὶ τῶν πτώσεων καὶ τῶν γενῶν, μία δὲ τις πτώσις αὐτῶν ἢ λήγουσα εἰς - ντα, πληθ. αἰτ. τοῦ οὐδετέρου, κατίσχυσεν, ἐν ἄλλοις λόγοις κατέστησαν ἄκλιτοι (ἴδε Μαυροφρύδην ἐν Δοκιμίῳ σελ. 643, 460).

Ὁ τύπος οὗτος εἰς - ντα ἄρχεται ἀπαντῶν ἀπὸ τοῦ τετάρτου μ. Χ. αἰῶνος (πρβ. Einleitung σελ. 141 κέξ. καὶ Γιάνναρον, *Histor. Grammatik* σελ. 206 κέξ. καὶ Μενάρδον, Ἐθνησ. ΔΖ' σελ. 63-4), οἷον ζῳδιον ἔχοντα, τὸ παιδίον ζῳντα, σταυρίον ὄντα, γύναιον προσπίπτοντα καὶ λέγοντα, ἢ ψυχὴ βοᾷ λέγοντα, ἐὰν φανῶμεν καταζητοῦντα καὶ ἐνοχλοῦντα κ. τ. τ. Τοῦναντίον δὲ αἱ μέσαι μετοχαὶ

¹ Δεῖφανα τῆς μετοχῆς τοῦ ἐνεργητικοῦ παρακειμένου σφίζονται ἐν τῇ νέᾳ Ἑλληνικῇ ἐλάχιστα, οἷον προσιῶς (ἐκ τῆς ἐπισήμου, τῆς ἐκκλησιαστικῆς γλώσσης), λωλώς, λελεικός, ἐρηστηκῶς (ἴδε ΜΕΝΑΡΔΟΝ, Ἐθνησ. ΔΖ', 65).

² Δεῖφανα τῆς μετοχῆς τοῦ θηλυκοῦ γένους εἰς - οὔσα σφίζονται πολλὰ ἰδίᾳ ἐν τισὶ διαλέκτοις, οἷον φάγουσα, ἀνθοῦσα, πατοῦσα, δέσουσα κλπ. πρβλ. τὴν ἐμὴν Einleitung σελ. 145 καὶ ΜΕΝΑΡΔΟΝ ἐν Ἐθνησ. ΔΖ' σελ. 66. Σημειωτέον δὲ ὅτι πολλάκις εἶναι δύσκολον νὰ διαγνωσθῇ, ἂν ὄνομά τι εἰς - οὔσα εἶναι ἀρχαία μετοχὴ ἢ ἐπίθετον εἰς - ὄεσσα - οὔσα, πρβλ. ΜΝΕ, Β', 121 καὶ τὰ τοῦ Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ἐν Ἐθνησ. ΔΖ', 180 κέξ.

εἰς -μενος -μένη -μενον σχηματιζόμεναι κατὰ τὴν β' καὶ α' κλίσειν ὁμοίως πρὸς τὰ δευτερόκλιτα καὶ πρωτόκλιτα ἐπίθετα σφίζονται καλῶς. Ἡ αἰτία ἄρα τῆς διαφόρου τύχης τούτων ὀφείλει νὰ ζητηθῆ κατὰ πρῶτον ἐν τῷ διαφόρῳ τύπῳ, ἔπειτα καὶ ἐν τῇ διαφόρῳ χρήσει αὐτῶν. Παρατηρεῖται δηλαδὴ ὅτι κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους μετεβλήθη ἡ χρήσις τῶν μετοχῶν. Διὰ τοῦτο πάλαι μὲν παρελαμβάνοντο εἰς τὸν λόγον μετὰ ποικίλων σημασιῶν, ἦτοι ὡς τροπικαί, χρονικαί, ὑποθετικαί, τελικαί, εἰδικαί, ἐναντιωματικαί, ἀναφορικαὶ κλπ. καὶ διὰ τῆς πολλῆς χρήσεως αὐτῶν ὁ τεχνικὸς λόγος ἐγένετο συνεσφιγμένος, καλλιτεχνικώτερος, κατὰ δὲ τοὺς μεταγενεστέρους καὶ τοὺς μετέπειτα χρόνους, ἐπειδὴ τὸ καλλιτεχνικὸν αἶσθημα ἠμβλύθη καὶ ἡ δοκιμότης τοῦ λόγου ἐξέλιπε, ἀντὶ τῶν μετοχῶν παρελαμβάνοντο εἰς τὸν λόγον ἀναλελυμέναι προτάσεις, καὶ τότε, ὡς εἰκόσ, ἡ χρήσις τῶν μετοχῶν ἤρξατο περιοριζομένη. Οὕτω παρατηρεῖται ὅτι ἐν τῇ ΚΔ. ἐλλείπει ἡ τελικὴ μετοχή, σπανία δὲ εἶναι καὶ ἡ ἐναντιωματικὴ, ἡ ὑποθετικὴ καὶ αἰτιολογικὴ, φαίνονται μᾶλλον μίμησις καὶ ἀνάμνησις παλαιότερας χρήσεως ἢ ζῶσα χρήσις· μόνη δὲ σχεδὸν ἡ χρονικὴ καὶ τροπικὴ ἀπαντᾷ συχνὰ (πρβ. Blass-Debrunner, Grammatik des neutestament. Griechisch σελ. 82 καὶ 233 κέξ.). Ὁ περιορισμὸς δὲ οὗτος τῆς χρήσεως τῆς μετοχῆς ἐρμηνεύει τὴν αἰτίαν, δι' ἣν τὰ ἄλλα μὲν τριτόκλιτα οὐσιαστικά καὶ ἐπίθετα ἐξηκολούθησαν νὰ κλίνωνται, καὶ αἱ μετοχαὶ ἀκόμη ὅσαι μετέστησαν εἰς οὐσιαστικά, τούναντίον δὲ ἡ πληθυντ. αἰτιατικὴ τοῦ οὐδ. γένους τῶν μετοχῶν εἰς -τα ἀπέβη ἄκλιτος, πρβ. ὁ ἄρχων - ὁ ἄρχοντας, τοῦ ἀρχόντου, οἱ ἀρχόντοι, ὁ γέροντας, ὁ δράκοντας, ὁ λέοντας, ὁ χάροντας, ἡ παχοῦντα (ἔδουμά τι, ἐκ τοῦ παχόνετα), ἡ Ὀλοῦντα κ.λπ. πρβ. ἔτι ὁ παθῶς, ὁ ποίσις, ὁ δείξις, ὁ ἀρμεγῶνας, ὁ καταπιῶνας κ.λπ. (Binleitung σελ. 143 καὶ 146). (Ἐν Κύμῃ τῆς Εὐβοίας λέγεται ἡ πληθυντικὴ ὀνομαστικὴ αὐτῶν, οἷον πηγαίνομε παίζοντες, ἐρχόμεστε τραγουδῶντες, φωανάζοντες, ψάλλοντες, παίζοντες κ.λπ.). Ἀλλὰ πάντοτε ζῶντα, τὰ παιδιά ζῶντα καὶ τὸ παιδίον ζῶντα, τὸ λουτρον πεσόντα κλπ. Διότι ἀφοῦ κατὰ τὰ εἰρημένα ἡ χρήσις τῶν μετοχῶν περιωρίσθη, ὥστε κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους σχεδὸν μόνον τροπικῶς καὶ χρονικῶς παρελαμβάνοντο, φυσικὸν ἦτο ὁ τύπος αὐτῶν εἰς -α νὰ λάβῃ, οἷον καὶ πολλὰ ἐπιρρήματα χρονικὰ καὶ τροπικὰ εἰς -α εἶχον σημασίαν καὶ χρήσιν, ἦτοι νὰ καταστῶσιν ἄκλιτα. Καθ' ὃν δηλαδὴ τρόπον πολλαὶ αἰτιατικαὶ οὐσιαστικῶν καὶ ἐπιθέτων εἰς -α λήγουσαι καὶ ὡς σύστοιχα ἀντικείμενα ἢ ὡς προσδιορισμοὶ τροπικαὶ καὶ χρονικοὶ κττ. παραλαμβάνομεναι εἰς τὸν λόγον κατήντησαν ἐπιρρήματα (πρβ. προῖκα λέγεις ταῦτα, ἄριστα ἔπραξεν, τάχιστα ἀπῆλθε), οὕτω καὶ ἡ πτώσις αὕτη τῶν μετοχῶν εἰς -α λήγουσα καὶ ὡς προσδιορισμὸς παραλαμβανομένη ἐγένετο κατὰ μικρὸν ἐπίρρημα, λ. χ. τὰ δένδρα ἀνθοῦντα, καὶ τὸ δένδρον ἀνθοῦντα, τὰ σπήλαια ὄντα μεγάλα καὶ τὸ σπήλαιον ὄντα μέγα κλπ. Καὶ ἐπὶ πολὺν μὲν χρόνον, ὡς φαίνεται, εἶχον

οί λαλοῦντες ἀσθησίν τινα τοῦ οὐδετέρου γένους, διὸ καὶ κατὰ τὸν 6ον μ.Χ. αἰῶνα ὑπὸ Μαλάλα, εἶτα δὲ ὑπὸ Λεοντίου Νεαπόλεως καὶ ἄλλων τὰ μετοχικὰ ταῦτα ἐπιρρήματα, τὰ γερούνδια, ὡς εἶπεῖν, μόνον παρ' οὐδέτερα ὀνόματα ἐτίθεντο ὡς προσδιορισμοί, βραδύτερον δὲ καὶ παρ' ἀρσενικά καὶ θηλυκά¹.

Ὅπως δηλονότι ἐλέγοντο τὰ ἐπιρρήματα πρῶτα, ὕστερα, γογγόρα, κονιά, τάχα, ἄριστα, τάχιστα, καλά, πιστά, φρόνιμα, εὐκολα κλπ, οὕτω καὶ προσέχοντα, λέγοντα, θέλοντα κλπ., καὶ ἐπομένως ὅπως συνεξεφέροντο τὰ ἄλλα ἐπιρρήματα, οὕτω καὶ τὰ μετοχικὰ ταῦτα, πρβ. τὰ παιδία εὐκολα πείθονται καὶ τὸ παιδίον εὐκολα πείθεται, ὁμοίως: τὰ παιδία προσέχοντα μανθάνουσι καί: τὸ παιδίον προσέχοντα μανθάνει, ἢ τὰ πλήθη εὐκολα, τάχιστα κ.τ.τ. μεταβάλλονται, καὶ τὸ πλήθος εὐκολα, τάχιστα κ.τ.τ. μεταβάλλεται, καὶ τὰ πλήθη ἀκούοντα τῶν δημαγωγῶν μεταβάλλονται καὶ τὸ πλήθος ἀκούοντα τῶν δημαγωγῶν μεταβάλλεται, (πρβ. Einleitung σελ. 143 καὶ Wolf, Studien zur Sprache des Malalas I. σελ. 54 καὶ Μενάρδον, Ἐπιρρήματα Ἰταλῶν ΛΖ' σελ. 64). Ἡ τοιαύτη σύνταξις τούτων φαίνεται εἰς ἡμᾶς σήμερον παράδοξος καὶ ἀπίθανος. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν εἶναι γνωστόν, ὅτι ἐπὶ μακρὸν χρόνον, ἐπὶ χίλια περίπου ἔτη, μέχρι τοῦ 14ου αἰῶνος ἐφέροντο πανταχοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου οὕτως εἰς - ντα, καὶ οὕτω λέγονται ἀκόμη καὶ σήμερον ἐν τῇ μεσημερινῇ Ἰταλίᾳ, καθὼς καὶ ἐν πολλοῖς νεωτέροις ἰδιώμασι. Πρβ. Σιναιτικὰ μνημεῖα ἀνέκδοτα ὑπὸ Κ. Ἀμάντου σελ. 36 ἐκ Κύπρου τοῦ 14ου ἢ 15ου αἰῶνος, περνῶντα, ἐγγίζοντα, ἀκολουθῶντα, καταβαίνοντα καὶ κατεβαίνοντα κ.λ.π. Ὅμοίως εἰς - (ο)ντα ἄνευ τελικοῦ - σ, ἀναγινώσκονται παρὰ Μαχαιρᾶ, Βουστρωνίῳ, ἐν τοῖς Κυπρίοις ἄσμασιν, ὅπως ἐδίδαξεν ὁ κ. Μενάρδος ἐν Ἐπιρρήματα Ἰταλῶν ΛΖ', σελ. 63 κέξ.

Τὰ ἐπιρρήματα ταῦτα εἰς - ντα σχηματίζονται ἐκ τοῦ ἐνεστωτικοῦ καὶ σπανιότερον ἐκ τοῦ ἄοριστικοῦ θέματος, καὶ οὐ μόνον ἐκ τῶν ἐνεργητικῶν τὸν τύπον ἀλλὰ καὶ ἐκ πολλῶν ἀποθετικῶν ρημάτων προκειμένου νὰ δηλωθῇ ὁ τρόπος ἢ ὁ χρόνος κττ. τῆς ἐνεργείας τοῦ ρήματος, πρβλ. τὸ τοῦ Ἐρωτοκρίτου «ζῶντας κί' ἀποθανόντας μου κατάρρα θὲ ν' ἀφήσω», καὶ τὴν φράσιν κάθοντας θερίζεις, θειά; βιάζομαι παιδάκι μου (λέγεται ἐπὶ γελοίας αἰτιολογίας), νὰ τὰ φάη κείοντας (ἢ εἰς τὸ κρεβάτι), θυμῶντας σου, Ρωτόκριτε, πῶς μοῦ ἔσων νοικοκύρης, δηγῶντας αὐτὰ τὰ παθήματά του ἐκλαίγον, ἐρχῶντας εἰς τὸ σπῆμι του ἔπεσεν, πῶς πὰν οἱ στραβοὶ στὸν Ἄδην; σέρνοντας ὁ γεῖς τὸν ἄλλο· καὶ πηγαίνω περπατῶντας τὴν ἀγάπη μου ζητῶντας κλπ.

¹ Ἐν τῇ Ἀποκαλύψει 9,13 ἀναγινώσκειται φωνὴν . . . λέγοντα, τοῦτο δὲ ὑπελαμβάνετο μέχρι τοῦδε ὡς τὸ πρῶτον παράδειγμα τοιαύτης χρήσεως μετοχικῶν ἐπιρρημάτων εἰς - ντα. Ἄλλ' ἢ παρατήρησις ὅτι καὶ ἐπὶ Μαλάλα καὶ Λεοντίου (6ον καὶ 7ον αἰῶνα μ. Χ.) δὲν συνάπτονται ταῦτα μετὰ ὀνομάτων θηλυκοῦ γένους, διδάσκει ὅτι πλημμελής εἶναι ἡ γραφὴ αὕτη, ὀρθὴ δὲ ἡ τοῦ Βατικανοῦ κώδικος: φωνὴν λέγουσαν.

Ὁ κ. Ἀνθιμος Παπαδόπουλος ἐν τῇ Γραμματικῇ τῶν βορείων ιδιωμάτων σελ. 92 ἀναγράφει πολλά, ὅσον: *πίνοντα* (Αἰτ.), *σκάθοντα* (βόρ. Εὔβ.), *ψαχουλεύοντα* (Ζαγ. Ἠλείου), *χουρεύοντα* (Θεσ.), *τρέχοντα* (Μακεδ.), *γυρίζοντα* (Κομοτ.) *κάνοντα* (Κυδ. Λέσβ.), *κλαίοντα* (Μάδυτ.), *λέγοντα* καὶ *λέγοντα* (Σάμ.), *πηγαίνοντα* (Λιδίσι.), *τρώνοντα* (Φιλίπ.) κτλ. Ἐν Θεσσαλίᾳ ὑπάρχουν καὶ αἱ δύο τάξεις μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι τὰ εἰς -οντα συνεχέρονται μετὰ τοῦ ἄρθρου, ὅσον *χορεύοντα* ἀλλὰ τὰ *χορεύοντα* κατὰ τὰ ἐπιρρήματα τ' ἀνάσκελα, τ' ἀνακούρκουδα κτλ. Ὁμοίως λέγονται καὶ ἐν τῇ Λακωνικῇ καὶ ἀλλαχοῦ τοιαῦτα ἀρχαιοτέρου τύπου εἰς -ντα παρὰ τὰ νεώτερα εἰς -ντας. Οὕτω κατὰ μικρὸν προσέλαβον τὸ -ς τὰ ἐπιρρήματα ταῦτα ἀναλογικῶς (οὐχὶ πάντα, πρβλ. *ς* τὰ *ζῶντά του* καὶ *πάντα μου*)· ἐπειδὴ δηλ. πολλάκις συνεξέφεροντο μετὰ ὀνομάτων ἀρσενικοῦ γένους καὶ ἐνικῶ ἀριθμοῦ ληγόντων εἰς -ς, λ.χ. ὁ *γέροντας*, ὁ *θεῖος*, ὁ *πατέρας*, ὁ *παππᾶς ἐρχῶντας*, *θέλοντας -ς* κλπ. ἐξηγέθησαν καὶ ταῦτα μετὰ τοῦ -ς ὡς ἐπιθετικοὶ τρόπον τινὰ προσδιορισμοὶ αὐτῶν. πρβλ. καὶ φράσεις ἤρθ' ὁ *γέροντας*, *πάει λέοντας*¹.

Αἱ δὲ μετοχαὶ εἰς -μένος σχηματίζονται κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ τοῦ θέματος τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου, διὸ καὶ τονίζονται ἐπὶ τῆς παραληγούσης, εἰς -μένος, ἐν μέρει δὲ καὶ ἐκ τοῦ θέματος τοῦ ἐνεστώτος καὶ ἀορίστου καὶ προπαροξύονται. Καὶ αὗται ὅπως καὶ αἱ ἐνεργητικαί, αὗται μάλιστα παλαιότερον, προσήγγισαν πρὸς τὰ ἐπίθετα, διὸ καὶ παραθετικά ἐξ αὐτῶν σχηματίζονται, πρβλ. *ἐρρωμένεστερος*, *κεχαρισμενώτατα*, *ἀσμενέστατα*, καὶ νέα Ἑλλην. *γινουμινώτερος*, *μαθ(η)μινώτερος*, *σινουχοριμινώτερος*, *γυροντότερος*, *γυριότερος* = *γραιότερος* (Παπαδοπούλου Ἀνθίμου, Γραμματικὴ τῶν βορείων ιδιωμάτων σελ. 73). Ἐξετάζομεν πρῶτον τὰς ἐκ τοῦ θέματος τοῦ παρακειμένου. Περὶ τούτου παρατηροῦμεν ὅτι, ἐπειδὴ μετὰ τοῦ ἐνεστώτος, τοῦ ἀορίστου, τοῦ μέλλοντος καὶ τοῦ παρακειμένου ἐσχηματίσθη ἔκπαλαι

¹ Τὸ φωνῆεν τῆς ὀνομαστικῆς ω, *φρονῶν*, *ζητῶν* κλπ. ἐμφανίζεται καὶ εἰς τὴν αἰτιατικὴν *φρονῶντα*, *ζητῶντα*, *πειπατῶντα*. φαίνεται ὅτι, ἐπειδὴ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐλέγετο ἐκ παραλλήλου ἢ ὀνομαστικὴ καὶ ἡ αἰτιατικὴ, ἐπορεύετο *ζητῶν* καὶ ἐπορεύετο *ζητοῦντα*, ἐπῆλθε συμφυρμὸς τις, ὥστε ἐγένετο *πορεύομαι ζητῶντα* καὶ ἀληθῶς μεταγενεστέρως ἐλέχθη *ζῶντα* καὶ *φρονῶντα*. Ἐν Σαραντ. Ἐκκλησι. καὶ Ἐάνθη κατὰ τὰ περισπόμενα τῆς α' καὶ β' συζυγίας ἐτονίσθησαν καὶ αἱ μετοχαὶ τῶν βαρυτόνων ἐπὶ τῆς παραληγούσης, ὡς *γυρίζοντας*, *παῖνόντας* (Ἐάνθη), *θελόνας* (Σαραντ. Ἐκκλησι.), *σπανίως* δὲ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ *πιζοῦντα* (πρβλ. καὶ τὴν συνήθη φράσιν καὶ *θελόνας* καὶ *παθόντας*, ἐν ἧ τὸ *θελόνας* ἐτονίσθη κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ *παθόντας*).

Καὶ περὶ μὲν τοῦ πληθυντ. τοῦ οὐδετ. γένους τῆς μετοχῆς εἰς -ντα ἀρκοῦσι, νομίζω, τὰ εἰρημένα, περὶ δὲ τῶν ἄλλων, ἤτοι περὶ τῶν ἀρσενικῶν εἰς -ων -ντος κ.τ.τ., τῶν θηλ. εἰς -σα, τῶν τοῦ παρακειμένου εἰς -ως -οτος, -νία κλπ., πῶς δηλαδὴ ταῦτα ἐξηκολούθησαν ἐν τοῖς μεσαιωνικοῖς καὶ νεωτέροις χρόνοις ὀλονέν περιοριζόμενα καὶ ἀχρηστεύμενα, περὶ τούτων δὲν δύναμαι νὰ διαλάβω ἐν τῇ παρόντι, καταλείπω δὲ τὸ ἔργον τοῦτο εἰς ἄλλοτε ἢ εἰς ἄλλους.

καὶ ὑπάρχει ἐν τῷ γλωσσικῷ αἰσθηματι ἡμῶν ἀντιστοιχία τῶν χρόνων τούτων, διὰ ταῦτα πολλαὶ μεταξὺ τούτων παρατηροῦνται ἀμοιβαῖαι ἐπιδράσεις, ἧτοι πλάττεται ἢ μεταπλάττεται τις τούτων κατὰ τοὺς ἄλλους ἢ κατὰ τινὰ τῶν ἄλλων· πρβ. πρῶτον *τρέχω* ἔδραμον ἔπειτα, *τρέχω* ἔτρεξα ἢ ἔδραμον δρέμω (ἐν Καρπάθῳ) ἐσύνδραμα συνδρέμω (ἐν Κρήτῃ), *τεύχω* τέτευχα μετὰ τοῦ *ευ* καὶ ἐν τῷ παρακειμένῳ παρὰ τὸ ἐλεύθω ἐλήλουθα, *δείκνυμι* δέδειχα μετὰ τοῦ *ει* καὶ ἐν τῷ παρακειμένῳ παρὰ τὸ *λείπω* λέλοιπα, ἴσῃμι ἔστηκα, ἔπειτα ἔστηκα, *σῆκω* σέκω, εὐρίσκομαι εὐρέθην, ἔπειτα εὐρέθην βρέθω (Κύμῃ) κτλ. Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῇ νέᾳ ἡμῶν γλώσσῃ ἐκ τοῦ παρακειμένου σφίζεται μόνῃ ἢ παθητικῇ μετοχῇ εἰς - μένος, ἢ εἰρημένη τῶν χρόνων τούτων ἀντιστοιχία καὶ δὴ αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος ἀμοιβαῖαι ἐπιδράσεις συμβαίνουσι μεταξὺ τῶν ἄλλων χρόνων καὶ τῆς μετοχῆς εἰς - μένος, τῆς μόνῃς, ὡς εἶπειν, κληρονόμου τοῦ χρόνου τούτου. Ἐντεῦθεν συμβαίνει, ὥστε α.) καὶ ὅσων ρημάτων τὸ πάλαι ὁ παρακείμενος καὶ δὴ καὶ ἡ μετοχὴ διὰ τὴν σημασίαν αὐτῶν ἐλέγετο κατ' ἐνεργητικὴν φωνήν, σήμερον κατ' ἀνάγκην ἐκφέρεται αὕτη κατὰ μέσην πρβ. *πεπιτωκώς* - *πесμѐνος*, *ἐληλυθώς* - *ερχωμένος*, *τεθνηκώς* - *ἀπεθαιμμένος* (θεθναμένης ἀνεγνώσθη ἐν μεταγεν. ἐπιγραφῇ Σμύρνης, πρβ. MNA A'. 439), *προκεχωρηκώς* - *προχωρημένος*, *ἐφθακώς* - *φθασμένος*, *κεκοπιакώς* *κοπιασμένος*, *προκομμένος*, *σκυμμένος*, *ἀπηυδισμένος*, *ἀρωσστημένος*, *δυστυχισμένος*, *θαροσμένος* κτλ. (πρβ. καὶ τὸ Ὀμηρικὸν α 18 οὐδ' ἔνθα *πεφυγμένος* ἦεν ἀέθλων, ἧτοι ἀπηλλαγμένος, ἐλεύθερος). Καὶ β.) μετοχαὶ παθητικοῦ παρακειμένου εἰς - μένος σχηματίζονται σήμερον καὶ ἀπὸ ἄλλων πολλῶν ρημάτων σημαινόντων πάθημά τι, ὡς ἐξασθενῶ ἐξασθενημένος, *λειώνω* *λειωμένος*, *μανορίζω* *μανορισμένος*, *κρυώνω* *κρυωμένος*, *ξυλιάζω* *ξυλιασμένος*, *κοπιάζω* *κοπιασμένος*, *λερώνομαι* *λερωμένος* κλπ. ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἄλλων πολλῶν καὶ μάλιστα οὐχὶ πάντοτε ὁμοίως τοῖς παλαιοῖς¹. Διότι ἄλλων μὲν ρημάτων αἱ μετοχαὶ εἰς - μένος σχηματίζονται κατὰ τὸν παλαιὸν τρόπον, ὁμαλῶς, ἄλλων δὲ ποικιλοτρόπως. Εἰς τὰ πρῶτα ἀνήκουσιν αἱ τάξεις τῶν εἰς - *άω* - *έω* - *όω*, - *εύω*, - *όζω* - *άζω* - *ίζω*· πρβ. *μυλημένα*, *τιμημένα*, *ἀγαπημένα*, *φιλημένη*, *πληρωμένος*, *ζυμωμένα*, *ζημιωμένος*, *φανερωμένος*, *γυτεμένος*², *γυρεμένος*, *μαγειρεμέ-*

¹ Ἡ παράληψις τοῦ διπλασιασμοῦ γενομένη κατ' ἀφομοίωσιν πρὸς τοὺς ἄλλους χρόνους δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν.

² Περὶ τοῦ *γυτεύω* ἐλέχθη ὅτι δὲν παρήχθη ἐκ τοῦ *γυ(φ)τεύω* κατ' ἀνομοίωσιν ἀλλ' ἐκ τοῦ *γοτεύω*. Ἐπειδὴ δὲ φωνητικῶς τὸ σύμπλεγμα *ση* δὲν ἠδύνατο νὰ συσταλῇ εἰς *η*, ἠκάσθη ὅτι πρῶτον ἀνεπτύχθη μεταξὺ τοῦ *ο* καὶ ἡ ἡμίφωνόν τι *ι*, ὥστε ἐγένετο *γογήτεύω* καὶ ἔπειτα παρετυμολογικῶς ἢ ἀρκτική συλλαβὴ *γο* - ἐξελήφθη ὡς ἡ ἀντωνυμία (*ἐ*)*γώ*, ἀφηρέθη, καὶ οὕτως ἔγινε τὸ νῦν *γυτεύω*. Εἰς ταῦτα παρατηρῶ, ὅτι οὐδεὶς ποτὲ εἶδεν τὸ ὑποτιθέμενον νῦν *γογήτεύω*, εἶναι ἄρα πλάσμα καὶ μάλιστα παντάπασιν ἀπίθανον ἢ μᾶλλον ἀδύνατον, διότι μεταξὺ τῶν φθόγγων *ο* - *ι*, ἐφ' ὅσον εἶναι ἡμῖν γνωστόν, ἐν οὐδεμίᾳ καθολικῇ Ἑλλην. λέξει - καὶ τοιαύτη βεβαίως εἶναι τὸ ρῆμα *γυτεύω* - ἀνε-

νος, χωνεμένα, ζηλεμένοι, γυρισμένοι, ξυρισμένοι, γεμισμένοι, χορτασμένοι, στοχασμένοι, φαντασμένοι, μοιρασμένοι, εξετασμένοι, δαμασμένοι, κολασμένοι, βρασμένοι, δοκιμασμένοι, χωρισμένοι, ώργισμένοι, (σωσμένοι και ἐν Ἀττικῇ ἐπιγραφῇ σέσωσμαι), συνηθισμένοι, δοξασμένοι κτλ. Πρβλ. και τὰ πρωτόθετα, ὧν ὁ ἀόριστος λήγων εἰς -αυσα -ευσα δμοιάζει τοῖς ἀνώτεροις, οἶον ἔκαυσα -καμένοι, ἔκλαυσα -κλαμένοι, ἀνέπασα -ἀναπαμένοι (οὕτω, μεθ' ἀπλοῦ μ, ἀναγινώσκονται ταῦτα παρὰ Μιχαηλίδη, Τραγοῦδια Καρπάθου σελ. 51, 146, 223) και ξεπνεμένοι (Κρήτη).

Σημειωτέον ὅτι ἀκριβῶς, ἐπειδὴ αἱ μετοχαὶ αὗται πλάττονται κατ' ἀναλογίαν, συμβαίνει, ὥστε νὰ μὴ εἶναι ἡ δημιουργία αὐτῶν αὕτη σήμερον καθολικὴ ἐπὶ πάντων ἀνεξαιρέτως τῶν ρημάτων, ἀλλὰ πολλῶν νὰ μὴ εὐχρηστῆ τοιαύτη μετοχή. Γνωστὸν δὲ ὅτι τὸ μὴ ἐξικνεῖσθαι ἐπὶ πάντα τὰ ἐφικτὰ εἶναι χαρακτηριστικὸν τῶν ἀναλογιῶν. Οὕτω λ.χ. δὲν λέγεται ἐφ' ὅσον ἡξεύρω, μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου τῶν ρημάτων ἀστράφτει, ἀροῦμαι, βήγω, (=βήσσω), βούλομαι, γεύω, δύνομαι, ἐλπίζω, ἐρωτῶ, εὔχομαι, ἔχω, ζῶ, ἡμπορῶ, ἡξεύρω¹, θαυμάζω, θέλω, θωρῶ, κατέχω, λάμνω, μάχομαι, μένω, νομίζω, πλέω, πορεύω -ομαι, ραίνω, σιγῶ, φαίνομαι, χορεύω κλπ. κτ. Ἄλλα ἀντὶ τοιαύτης μετοχῆς παθητικοῦ παρακειμένου εἰς -μένος ἔχουν ἡ μετοχὴν ἄλλου χρόνου (ἴδε κατωτ.) ἢ ρηματικὸν ἐπίθετον εἰς -τος, ξυπνητός, γνωστὸς κ.τ.τ. ἢ εἰς -ατος, πεμπῆτος, φενγᾶτος κ.λ.π.

Ὅμοίως ὁμαλῶς ὅπως τὸ πάλαι σχηματίζεται ἡ παθητικὴ μετοχὴ τῶν ἐχόντων χαρακτῆρα χειλικόν, ἤτοι λήγει εἰς -μένος, πρβλ. ἀλειμένος, ἀναμμένος, βαμμένος, βλαμμένος, γραμμένος, θαμμένος, ἀποθαμμένος, (ἡ μετοχὴ τοῦ ἀπσιθνήσκω ἐσχετίσθη πρὸς τὸ θάπτω), θλιμμένος, θρεμμένος, θρουμμένος και θρουμμένος (θρούβω (=θρύπτω) και θρούβω), (γ)καμμένος (γκάβω) = (κάμπτω), κλεμμένα, κομμένος, κρουμμένος και κρουμμένος (κρούβω και κρούβω), νιμμένος (νίφτω), ραμμένος, ριμμένος (ἐπειδὴ τοῦτου ὁ ἀόριστος μάλιστα ἐν συνθέσει μετὰ τῆς ἀπο- λήγει κατ' ἀνομοίωσιν εἰς -ξα, ἀπόροξα κλπ., διὰ τοῦτο ἡ παθητικὴ μετοχὴ σχηματίζεται και εἰς -γμένος και -χμένος ἀπορογμένος, ἀποροχγμένος), σκαμμένος, σκυμμένος, κατα- διεστραμμένος, τριμμένος.

Ταῦτα ἐν αἷς διαλέκτοις σφίζεται ἢ διάφορος προφορὰ τῶν ἀπλῶν ἀπὸ τῆς τῶν πτύχθη φθόγγος τοιούτος πρβ. ἀκοή, ἀπακοή, ἀνόητος, νοητερός, ζωή, ζωηρός, ζωηράδα, πνοή, ἀναπνοή, ὀγδοήγνια, πρῶτῃ, πρῶτῆς -νή, καταροή (τὸ συνάχι ἐν Κρήτῃ) (πρβ. και τὰ ξένα μπότ, σότ). Κατὰ ταῦτα ἡ ἐμφάνισις τοῦ j ἐν τῇ γοητεύω - γοητεύω φαίνεται προδῆλως μοναδικὴ και δὴ ἀπαράδεκτος. Ἡ δὲ παρτήρησις ὅτι ἐν τῇ γυφτεύω (-έβω) τὰ χειλικὰ φ - β διαφέρουν, ὅτι τὸ μὲν εἶναι ἡχηρὸν τὸ δὲ ἄηχον και δὴ δὲν εἶναι ἐντελῶς ὅμοια, ὥστε νὰ γίνῃ ἀποβολὴ τοῦ ἐτέρου δι' ἀναμοίωσιν, δὲν σημαίνει τι παράβαλε τίνα ἴνια, τίντο -νιό (Πόντω), αὐθέντης -αὐτέτης -ἀφέντης κτλ.

¹ Ἀντὶ ἡξεύρω - ξεύρω - ξέρω γράφουσι τινες ξαίρω, ὡς παραγόμενον δῆθεν ἐκ τοῦ ἐξαίρω. Περὶ τούτων ἴδε Πρακτικὰ Ἀκαδημίας, 1, σ. 64.

διπλῶν συμφώνων (ὅπως λ.χ. ἐν Κύπρῳ καὶ τῇ Δωδεκανήσῳ), προφέρονται πάντοτε μετὰ διπλοῦ μμ ὅπως καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ (πρβ. Μενάρδον ἔνθα ἄνωτ. σελ. 68), τοῦναντίον δὲ αἱ μετοχαὶ τῶν εἰς -εῦω -αῦω : ζηλεμένος, καμένος, κλαμένος κ.τ.τ. ἐκφέρονται μεθ' ἀπλοῦ μ. Δῆλον ἄρα ὅτι ἐν τούτοις οὐχὶ ἀφομοίωσις ἀλλ' ἀποβολὴ τοῦ προηγούμενου ἡμιφώνου β (εβ-αβ) ἐγένετο. Καὶ τοῦτο οὐδὲν θαῦμα, ἀφοῦ ἄλλα ἦσαν τὰ χειρικὰ π, β, φ, ὅτε ἐν χρόνοις παλαιαῖς, προομηρικαῖς, ἀφωμοιώθησαν ταῦτα πρὸ τοῦ μ εἰς μμ, καὶ ἄλλο τὸ ἐκ τῶν ἀρχαίων διφθόγγων αυ, ευ, προσελθὼν ἡμίφωνον β (αβ, εβ)· πρβλ. καὶ ψέμα, οὐχὶ ψέμμα, θάμα παρὰ τὸ κόμμα κομμάτι, γράμμα κτλ.,

Ὅμοιως ὁμαλῶς κατὰ τὸν ἀρχαῖον τρόπον ἐκφέρονται αἱ μετοχαὶ τῶν ὑδρολήκτων, οἷον παραγγελμένος, γεομένος (γέρονω ἐγείρω), δαρμένος, σπαρμένος, ἐπαίρω παίρωνω παρμένος, σταλμένος, σεομένος (σέρονω-σύρω), σφαλμένος, φθαρμένος κτλ. Κατὰ ταῦτα ἐλέγχθη καὶ βάλλω ἔβαλα βαλμένος καὶ φέρονω ἔφερα φεομένος.

Αἱ δὲ μετοχαὶ τῶν οὐρανολήκτων διαφέρουσι κατὰ τόπους, τ. ἔ. ἐν μὲν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι ἐκφέρονται μετὰ τοῦ γ, ἥτοι εἰς -γμένος, ἐν δὲ τῇ Κρήτῃ καὶ ταῖς ἄλλαις νήσοις ἄνευ αὐτοῦ, εἰς -μένος, πρβλ. ἀνοιγμένος, ἀραγμένος, ἀραπαγμένος, βρεγμένος, διαλεγμένος, ζεγμένος (ζεύγω), κοιταγμένος (διότι ἐκοίταξα), μαλαγμένος, νυσταγμένος, παιγμένος, πεταγμένος (διότι ἐπέταξα), πηγμένος, πνιγμένος, ριγμένος ἀπορριγμένος (διότι ἀπόρριξα), (κατα)σπαραγμένος, σφαγμένος, σφουριγμένος, ταγμένος, ταραγμένος, τιναγμένος, (κατα)τρεγμένος, τρομαγμένος, τυλιγμένος, φραγμένος, φυλαγμένος, χαραγμένος κτλ.· ἐπὶ δὲ τῆς Κύπρου καὶ τῆς Δωδεκανήσου ἐκφέρονται ταῦτα μεθ' ἀπλοῦ μ (Μενάρδον ἔνθα ἄνωτ. σελ. 68)· δῆλον ἄρα ὅτι σίγησις καὶ οὐχὶ ἀφομοίωσις τοῦ γ πρὸς τὸ μ ἐγένετο· πρβλ. καὶ μάλαμα, πλεμάτι, προῦμα, τάμα κτλ.¹

Καὶ τὰ ὀδοντόφωνα ὁμοίως κατὰ τὸν ἀρχαῖον τρόπον σχηματίζουσι τὴν μετοχὴν εἰς -σμένος, ἀλεσμένος, κλωσμένος, πλασμένος κλπ. Καὶ τῶν ἔρρινολήκτων τῶν ἐχόντων ν οὐχὶ ἐπίθημα, ἀλλὰ χαρακτῆρα αἱ μετοχαὶ ἐκφέρονται ὁμοίως εἰς -σμένος καὶ -μμένος, ὅπως καὶ τὸ πάλαι, πρβλ. ξεραμμένος, μαραμμένος, γλυκαμμένος, κλπ. ἀλλὰ καὶ ξεθυμασμένος, ξασμένος, μολυσμένος, (ὕ)φασμένος κτλ. Ὅσα δὲ ἔχουσι τὸ ἔρρινον ὡς ἐπίθημα, σχηματίζονται εἰς -μένος, ὅπως καὶ τὸ πάλαι, κλιμένος, κριμένος, πλυμένος, κλπ. (τὸ ἐν Κύπρῳ πλυμμένος ἔρρυθμίσθη κατὰ τὰ ἔχοντα τὸ ν, θεματικόν, οἷον μαραίνω, ξεραίνω κλπ.).

Τῶν δὲ ληγόντων εἰς φωνῆν ἢ δίφθογγον πρωτοθέτων ρημάτων, ὅσα μὲν εἶχον πάλαι χαρακτῆρα σ, σχηματίζουσι καὶ σήμερον τὴν μετοχὴν ὁμαλῶς εἰς -σμένος,

¹ Εἶναι ἄξιον σημειώσεως ὅτι ἐν Ἡπειρῷ προφέρεται πράματα ἄνευ τοῦ γ, καίτοι τὰ ἄλλα εἰς -μα τὰ παραγόμενα ἐκ ρημάτων ἐχόντων χαρακτῆρα οὐρανοκλῆν λέγονται πάντα μετὰ τοῦ γ, λ.χ. ἀνοιγμα. Τῶν δὲ ὑπὸ τοῦ κ. ΜΕΝΑΡΔΟΥ (ἔνθα ἄνωτ.) σημειουμένων εἰς -γμένος, ἀραγμένος, πηγμένος πνιγμένος, ριγμένος τὰ δύο τελευταῖα θὲν εἶναι ἀρχαῖα κληρονομία, πάντα δὲ φαίνονται ἐπίσαστά.

ἔσων δὲ τὸ θέμα δὲν ἔλγηε πάλιν εἰς σ, ἀλλ' εἰς καθαρὸν φωνῆεν ἢ δίφθογγον, τούτων ἢ μετοχὴ λήγει εἰς - μένος, πρβλ. ἀκουσμένος, γελασμένος, γερασμένος, ζωσμένος, κερασμένος, κλεισμένος, ξυσμένος, κρουσμένος, σβησμένος, σεισμένος, σπασμένος, χαλασμένος, κλπ., ἀλλ' ἄρτυμένος, δεμένος, γδυμένος, ντυμένος, λυμένος, καταλυμένος, χωμένος, στρωμένος, ψημένος κλπ.

Καὶ ταῦτα μὲν ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὸν ἀρχαῖον σχηματισμὸν τῆς μετοχῆς τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου ἐκάστης τάξεως εἶναι ὁμαλά. Ἰπάρχουσι δ' ὅμως ἄλλα, ὧν αἱ μετοχαί, ἐπειδὴ ταῦτα μετέστησαν, ἀπὸ τινος τάξεως εἰς ἄλλην, δὲν σχηματίζονται ὅπως τὸ πάλαι, καὶ διὰ τοῦτο δέονται ἐρμηνείας. Οὕτω λ. χ. ἐπειδὴ μετὰ τὴν ταύτισιν τῆς προφορᾶς τοῦ η καὶ ι καὶ τοῦ υ, καὶ δὴ τῶν ἀόριστων εἰς -ησα καὶ -ισα καὶ -υσα, πολλὰ ρήματα πρότερον λήγοντα εἰς -ω -ησα ἐτράπησαν εἰς -ζω -ησα καὶ τάνάπαλιν ἄλλα εἰς -ιζω -ισα ἐτράπησαν εἰς -ῶ -ισα, πρβλ. ζωγραφῶ - ἐζωγράφησα - ζωγραφίζω, τυρανῶ - ἐτυράνησα - τυρανίζω, ἐφόβησα φοβέω - φοβίζω, ἐθάρησα βαρῶ - βαρίζω, ἐδάκρυσσα - δακρύω - δακρύζω κτλ.· τούτων αἱ μετοχαὶ λήγουσι σήμερον εἰς -σμένος ζωγραφισμένος, τυρανισμένος, φοβισμένος, βαρυσμένος (= τραυματίας ἐν Κρήτῃ), δακρυσμένος καὶ ἐξυπνίζω - ξυπνῶ, χαιρετίζω - χαιρετῶ, ὅθεν ξυπνισμένος καὶ ξυπνιτός, χαιρετίσματα καὶ χαιρετίματα (ἐν Χίφ).

Διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἐλέχθη τοῦτο μὲν κοπιάζω ἀπὸ τοῦ ἐκοπίασα ἀντὶ κοπιῶ, ὅθεν κοπιασμένος, τοῦτο δὲ ταυρῶ - τραυῶ ἀπὸ τοῦ ἐταύρισα ταυρίζω, ὅθεν ἐτραυίξα καὶ μετοχὴ τραυιγμένος, ὅπως καὶ παίξω ἔπαιξα, ἐπερίπαιξα, παιγμένος κλπ.

Ἄλλων δὲ πάλιν αἱ μετοχαὶ ἐρρυθμίσθησαν κατ' ἀναλογίαν πρὸς ἄλλας ὁμοίας μετοχάς, λ.χ. ἐγύρισα γυρισμένος, ἔσεισα σεισμένος, ἔσπασα σπασμένος, ἔσκασα σκασμένος, ἔσωσα σωσμένος, ἐχάλασα χαλασμένος κ.τ.τ. ἔπειτα κατ' αὐτὰ ἔπασα πεσμένος, ἔθεσα θεσμένος, ἔδωσα δωσμένος (ἀλλὰ πάντοτε κατ' ἀρχαῖον τρόπον ἐπαράδωσα παραδομένος, καταποδομένος), ἔφθασα φθασμένος, ἐμέθυσσα μεθυσμένος, ἐξέχασα ξεχασμένος (καὶ ξεχαμένος κατὰ τὸ ἀπλοῦν χαμένος) κλπ.· πρβλ. ἔτι παθήματα - μαθήματα καὶ δὴ καὶ μαθημένα - παθημένα.

Κατὰ τὸ κρῖνω κριμένος, πλύνω πλυμένος ἐλέχθη καὶ κερδαίνω κερδαιμένος, λαχαίνω λαχαιμένος, πηγαίνω πηγαίμενος, πετυχαίνω πετυχαιμένος κτλ.

Ὅπως δὲ ἡ ἀνωτέρω μνημονευθεῖσα ἀντιστοιχία γίνεται ἐν τούτοις πρὸς τὸν ἐνεστώτα, οὕτως ἐν ἄλλοις πρὸς τὸν ἀόριστον· πρβλ. ἐκάην ἐκάηκα καημένος¹, ἀνεπάην ἀνεπάηκα ἀναπαημένος καὶ κατ' αὐτὰ κλαημένος (πρβλ. καὶ τὰ ὀνόματα ἀναπαὴ κατὰ τὸ ἀναπινοῆ καὶ «ἀπὸ καῆς εἶν' ὁ φουῆρος»)

¹ Ἡ συνήθης γραφὴ κλαῖμένος καῖμένος εἶναι πλημμελής, διότι οὔτε αἱ ἄλλαι δίφθογγοι οὔτε ἡ αὐ διαλύεται εἰς αὐ ἐν αἰς λέξεσι καὶ ἐν οἷς τύποις ἢ προήλθον ἐξ ἐπενοθέσεως ἢ ὑπῆρχον ἀρχαίῳθεν καὶ δὲν συνήλθον κατόπιν ἐκπτώσεως ἡμιφώνου τινός, ὅπερ δὲν συνέβη εἰς τὰς λέξεις ἔκασσα, ἔκλαυσα ἔπασσα. Αἱ δίφθογγοι αὗται αὐ, εὐ, ἐτράπησαν φωνητικῶς εἰς ἀβ, εβ, ἀλλὰ δὲν διελύθησαν εἰς αὐ, εὐ.

Πρβλ. ἔτι βόσκω ἐβόσκησα, βλέπω ἐβλέπησα, χάσκω ἐχάσκησα, κτλ. καὶ δὴ καὶ μετοχαὶ βλεπημένος, βοσκημένος, χασκημένος. Ἡ μετοχὴ σαπιμένος ἐξ ἐνεστώτος σαπίζω ἐσάπισα ἐσαπίθην δύναται νὰ ἔχη ἄλλως, ἤτοι ἐκ τοῦ ἐσάπην -ης -η -ημεν κλπ. δυνατὸν νὰ ἔχη προσέλθῃ τὸ σαπίζω, ὅπως ἐκ τοῦ ἐροράγην -ης -η τὸ ραγίζω καὶ ἐκ τοῦ ἐμάνην τὸ μανίζω, καὶ ἐκ τοῦ σαπίζω ἐσαπί(σ)θην σαπι(σ)μένος κατ' ἀνομοίωσιν ὅπως καὶ σθη(σ)μένος, κλπ.

Πολὺ περιεργότερα φαίνεται ἡ ἀναλογία ἐν τοῖς ἀκολουθοῦσι, ἐν οἷς ὁμοίως εἰς τύπος, ὁ τοῦ ἀορίστου λαμβάνεται ὡς βάσις. Αἱ μετοχαὶ ἰδωμένος, εἰπωμένος, (ε)ὑρωμένος, γινωμένος, παγωμένος (παρὰ τὴν μετοχὴν πηγαιμένος), πιωμένος, φαγωμένος, καμωμένος ἀνάγονται προφανῶς εἰς τοὺς ἀορίστους εἶδα - νὰ ἰδῶ, εἶπα - νὰ εἰπῶ, ἤϊρα - νὰ βρῶ, ἔγινα ἢ ἐγίνηκα - νὰ γίνω, ἤπια - νὰ πιῶ, ἔφαγα - νὰ φάγω, ἔκαμα - νὰ κάμω. Καθ' ὃν ἄρα τρόπον εἶδομεν ἀνωτέρω, ὅτι ἐγένετο ἀναπατημένος, καμημένος, κλαμημένος ἐκ τῶν ἀορίστων ἀνεπάην, ἐκάην, οὕτω καὶ ἐν τούτοις, εἰς ρηματικὸς τύπος ἐλήφθη ὡς βάσις πρὸς σχηματισμὸν τούτων· ἐλέχθη ἄρα εἶδα νὰ ἰδῶ ἰδωμένος, ἔγινα, νὰ γίνω, γινωμένος, ἔκαμα, νὰ κάμω, καμωμένος, ἐπῆγα, νὰ πάγω, παγωμένος, ἔφαγα, νὰ φάγω, φαγωμένος, ἤπια, νὰ πιῶ, πιωμένος, ἔλαβα, νὰ λάβω, λαβωμένος, ἤρθα, νὰ ἐρθῶ, ἐρθωμένος ¹.

Ὅτι ταῦτα οὕτω κατ' ἀναλογίαν ἐγένοντο, μανθάνει τις καὶ ἐκ τούτου, ὅτι ἐν τισι μὲν τούτων ἀπὸ τῆς οὕτω σχηματισθείσης μετοχῆς ὀρμώμενοι προέβησαν εἰς τὴν δημιουργίαν καὶ παθητικοῦ ἀορίστου, ἐν ἄλλοις δὲ καὶ παθητικοῦ ἐνεστώτος καὶ παρατατικοῦ, πρβλ. πληγωμένος, ἐπληγώθηκα πληγώνομαι, σταυρωμένος, ἐσταυρώθηκα, σταυρόνομαι καὶ δὴ ἰδωμένος ἰδώθηκε, εἰπωμένος εἰπώθηκε, ἔπειτα πιωμένος ἐπιώθηκε, πιώνεται, φαγωμένος ἐφαγώθηκε, φαγώνεται, καμωμένος ἐκαμώθη, καμώνεται, ἀλλὰ μόνον (ε)ὑρωμένος, ἐρθωμένος (ἐν Κρήτῃ).

Ἀκόμη πικραδοξότερος φαίνεται, ὁ τύπος τοῦ ἀορίστου ἐκατάσχεσα καὶ τῆς μετοχῆς κατασχεμένος, διότι, ὡς φαίνεται, ὠρμήθη ἀπὸ τοῦ ὀνόματος κατάσχεσις. Εἶναι δηλ. γνωστὸν ὅτι ἡ ὑποτακτικὴ κατάσχω τῆς καθαρευούσης λαμβάνεται ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν πολλῶν καὶ ὡς ἐνεστώτος, λ.χ. ὁ δεῖνα κατὰσχει, ἐπὶ τοῦ κάμνει κατὰσχεσιν. Παρὰ τὸ ρῆμα τοῦτο εὐχρηστεῖ καὶ τὸ ἀρχαίων ὄνομα κατὰσχεσις, καὶ διὰ τοῦτο ὅπως λέγεται κατὰθεσις - ἐκατάθεσα, καταθέτω, διώρθωσας - διώρθωσα - διωρθωμένος, ἀφαιρέσις, ἀφαιρέσα - ἀφαιρεμένος κτλ., ἐλέχθη καὶ κατὰσχεσις ἐκατάσχεσα κατασχεμένος καὶ περαιτέρω κατὰ τὸ καταθέτω ἐνεστώτος κατασχετῶ· πρβ. ἔτι τὰ μεταγενέστερα ὀρύχω, θίγω, νύγω, ἐπίσπω, λίθω (παρὰ τὸ λείθω), σίω (παρὰ τὸ σείω),

¹ Αἱ μετοχαὶ λαβωμένος καὶ παγωμένος εἶναι μετοχαὶ καὶ τοῦ λαβῶνω, παγῶνω καὶ λαβαίνω νὰ λάβω, παγαίνω, νὰ πάγω· λέγεται λ.χ. ἔχω λαβωμένα τὰ χροῖματα, εἶμαι παγωμένος ἐκεῖ κτλ., ἀλλὰ καὶ εἶναι λαβωμένος (= τραυματισμένος) καὶ εἶναι παγωμένος ἀπὸ τὸ κρύο.

τροάπω, τροάχω, (παρὰ τὸ τροέπω, τρέχω), ψύγω (παρὰ τὸ ψύχω), αἴθομαι, ἔσπομαι, πέφνω, κέκλωμαι κλπ., πάντα ἐκ τῶν ἀντιστοίχων ἀορίστων τῶν ἐχόντων τὸ θέμα συνεσταλμένον. Ἄλλὰ καὶ παλαιότερον ὑπῆρχον τοιαῦτα. Οὕτω τὸ γράφω μετὰ τοῦ α παρὰ τὸ Σλαβ. greban καὶ τὸ γρόφος, σύγγροφον ἐλέγχεται προελθὼν ἐκ τοῦ ἀορίστου ἔγραφον. Ὅμοίως ἔχει τὸ Ὅμ. ἔζει, ἀπὸ τοῦ ἀορίστου ἐζόμεν, πρβ. καὶ νέον Ἑλλην. ὑπόσχομαι, γνώθω (ἐν Κρήτῃ) κλπ.

Τὰ τελευταῖα καὶ ἰδιαιτέρως τὰ ἀπὸ τοῦ ὀνόματος κατάσχεσις ὀρμηθέντα φαίνονται σφόδρα ὑποστηρίζοντα τὴν ὑπὸ τοῦ πολλοῦ Jac. Wackernagel προταθεῖσαν ἐρμηνείαν τῶν εἰς -όω ρημάτων ἀπὸ τῶν ὀνομάτων εἰς -ωτός, λ. χ. χολωτός - κεχολωμένος - χολοῦμαι - χολόω. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἐξετάζοντες μανθάνομεν, ὅτι ἢ συνήθης θεωρία, καθ' ἣν ἀπὸ τοῦ ἐνεστώτος ὡς ἀπὸ βάσεως καὶ ἀρχῆς παράγονται καὶ σχηματίζονται οἱ ἄλλοι χρόνοι (καὶ ἀπὸ τῆς ὀνομαστικῆς αἰ λοιπαὶ πτώσεις), δὲν εἶναι ἀληθής. Οἱ τὴν γλῶσσαν πλάττοντες καὶ μεταπλάττοντες, οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι, οὐδεμίαν ἔχουσι γνῶσιν τοιαύτης ἢ τοιαύτης προτεραιότητός τινος τούτων. Οὗτοι ἔχουσιν ἐν τῇ περὶ γλώσσης αἰσθήματι αὐτῶν ὄλον σύστημα τύπων γνωστῶν καὶ αἰσθητῶν αὐτοῖς, καὶ διὰ τοῦτο πλάττοντες καὶ συμπληροῦντες σύστημά τι κατὰ ἄλλα γνωστά, λαμβάνουσιν ἐν τι αἰσθητὸν αὐτοῖς στοιχεῖον πρβλ. ἐκάην - καημένος, ὦ δέσποτα - ὁ Δέσποτας κλπ.

Ἐλέχθη ἀνωτέρω σελ. 637 ὅτι καὶ ἐξ ἄλλων χρόνων, οὐχὶ ἐκ μόνου τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου, σχηματίζονται μετοχαὶ εἰς -όμενος - ούμενος - άμενος. Περὶ τούτων παρατηρεῖται ἄ.) ὅτι εἰς λόγον διαθέσεως εἶναι καθόλου εἰπεῖν ἀδιάφοροι, καθ' ὅσον κατέστησαν τρόπον τινὰ ἐπίθετα (πρβ. MNE, A'. 446), τούτου δ' ἕνεκα προκειμένου νὰ δηλωθῇ ἡ ἔννοια τοῦ ρήματος ἐπιθετικῶς σχηματίζονται μετοχαὶ εἰς -μενος καὶ ἐξ ἐνεργητικῶν ρημάτων, μετὰ σημασίας ἐνεργητικῆς ἢ παθητικῆς, πρβ. τὰ προεπούμενα = τὰ πρόποντα, ὁ ξευρόμενος (MNE, B'. 454) παρὰ Σωμαθέρα¹, τὰ λαλούμενα = τὰ λαλοῦντα (Μαυροφρύδου, Δοκίμιον σελ. 463. MNE, A'. 13 - 7), πεσοῦμενος (Σολωμοῦ), φελεσάμενος, ἀξιαζοῦμενος, ὀριζάμενος (Ἡπίρω), τὰ πλεούμενα, γελούμενος = εὐκολος, ἀκολουθάμενος (Κρυστάλλη), δεχόμενος = δεκτός, ἐχόμενος = πλούσιος, κλιόμενος = παραπονεμένος, κλιόμενα (μάτια) = δακρύδρεκτα, καθόμενος = καθιστός, λυπάμενος = εὐσπλαγχνος, μελλόμενον = πεπρωμένον, παραπονούμενος = μεμφίμιρος, περαζόμενος = περαστικός, καὶ παρελθών, παρασιτικάμινος = φίλος, πιασοῦμενος = ἐπιτήδειος, ἐπιχειρηματίας, χαροῦμενος, χηριβάμενος (χηρευόμενος = χῆρος) κλπ. (πρβ. περὶ τούτων Μενάρδον, Ἐθνη AZ'. 66 κέξ. Καὶ β'.) ὅτι αἱ πλείονες μετοχαὶ

¹ Πρβλ. καὶ ΚΟΡΑΗ, Ἰσοκράτους Β'. 268 ὡς ἐξευρημένον τὰ τοιαῦτα, τὸν ἐξευρημένον, ὃν ἡ χυδαία φωνὴ ἤξευρόμενον λέγει. Σημειῶσαι τὸ ἐξευρεῖν συνωνυμοῦν πως ἐνταῦθα τῇ γνῶναι, ὅθεν καὶ ἡ συνήθεια παραλαβοῦσα τὸ ἐξεύρω ἐπὶ τοῦ γινώσκω τέταχε.

εἰς -άμενος -όμενος -ούμενος αἱ σχηματιζόμεναι ἀπὸ τοῦ ἐνεστωτικοῦ θέματος ἐπλάσθησαν πάντως κατὰ τινὰ πρότυπα λεγόμενα ἔτι καθ' οὓς χρόνους ταῦτα ἐσχηματίζοντο. Τίνα καὶ πόσα ἦσαν ταῦτα, δὲν δυνάμεθα νὰ ἠξεύρωμεν, ἀναγκαζόμεθα δὲ νὰ περιοριζώμεθα εἰς ἐκείνα μόνον ὅσα μέχρι σήμερον σφύζονται, λ.χ. (ἰ)στάμενα, καταστάμενος, κρεμάμενος, πετάμενο (πουλί)· πρβλ. καὶ ἀόριστον γενάμενος (μτγν.), ἔπειτα δηλούμενος, χρειαζόμενος κ.λ.π. Ταῦτα καὶ τὰ τούτοις ἕμοια πιθανῶς εἶναι ἀρχαία κληρονομία καὶ ὑπῆρξαν πρότυπα ἄλλων πολλῶν τοιούτων τύπων εἰς -μενος.

Ἄλλὰ πλὴν τῶν ἀπὸ ἐνεστωτικοῦ θέματος σχηματιζομένων ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι αἰτινες φαίνεται ὅτι εἶναι ἐσχηματισμένα ἀπὸ τοῦ μέσου ἀορίστου καὶ ἀπὸ τοῦ μέλλοντος. Τοῦτο δὲ φαίνεται παράδοξον, καθ' ὅσον δὲν εἶναι πιθανόν, ὅτι καθ' οὓς χρόνους ἐπλάττοντο οἱ τύποι οὗτοι εἰς -σάμενος -σούμενος, ἐσφύζοντο ἔτι οἱ χρόνοι οὗτοι, ὅτι ἐλέγετο τότε πεσοῦμαι, ὠφελησάμην κτλ. καὶ δὴ νὰ λέγεται ὠφελησάμενος, πεσοόμενος. Πρόσθεσις ἔτι δεξούμενος, πραξούμενος κτλ. δὲν δύνανται νὰ ἐρμηνευθῶσιν ἐκ τῶν μελλόντων δέξομαι ἢ δεξοῦμαι, πράξομαι, οὐδὲ τὸ ξεπεταξάμενος ἐξευράμενος ἐξ ἀνυπάρχου ἀορίστου ἐπεταξάμην ἐξευράμην κλπ. Διὰ ταῦτα ἐπειδὴ, ὅπως ἀνωτέρω ἀπεδείχθη, καὶ ἀπὸ ἐνὸς ρηματικοῦ τύπου, προσώπου, χρόνου, ὡς ἀπὸ βάσεως ὀρμώμενον δύναται νὰ πλασθῇ μετοχικὸν ἐπίθετον εἰς -μενος, εἰκάζω ὅτι καὶ ταῦτα τὰ εἰς -(σ)άμενος -σούμενος μετοχικὰ ἐπίθετα ἀπὸ τινος ρηματικοῦ τύπου ἔχουσι τὴν ἀρχήν, εἶναι νέα κατ' ἀναλογίαν δημιουργήματα, καὶ οὐχὶ ἀρχαία κληρονομία. Ἐπὶ τοῦτο δὲ φαίνεται ἄγουσα καὶ ἡ σημασία πολλῶν ἐξ αὐτῶν. Οὕτω λ. χ. λέγεται ἐν Χίῳ καὶ ἀλλαχοῦ «καὶ τὰ καλὰ δεχόμενα καὶ τὰ κακὰ δεχόμενα», ἐν δὲ Ἡλείῳ τὸ αὐτὸ λόγιον ἐκφέρεται διὰ τοῦ δεξόμενα, καὶ ἡ φράσις φαίνεται δηλοῦσα ὅτι καὶ τὰ καλὰ καὶ τὰ ἐναντία ὀφειλομεν νὰ δεχόμεθα ἢ δεχθῶμεν, τρόπον τινὰ καὶ τὰ μὲν καὶ τὰ δὲ δέχον ἢ δέξον. Ὅμοίως φαίνεται ὅτι ἀπὸ τῶν ρηματικῶν τύπων ὠρίζα, ἀξιάζω, κάθου, ὠφέλεσα, ἔπραξα, ἐξεπέταξα κτλ. ὡς ἀπὸ βάσεως ὠρμήθησαν τὰ ἀναγεγραμμένα ὀριζάμενος, ἀξιαζόμενος, ξεπεταξάμενος, σ' τὰ καλὰ καθούμενα, (ὠ)φελεσάμενος, πεσοόμενος, πραξούμενος (Χίῳ)· πρβλ. ἔτι Μενάρδον Ἰθηνᾶς ΛΖ'. 67 καὶ Ἀνθ. Πικαδοπούλου, Γραμματ. βορείων ἰδιωμάτων σελ. 97, πρὸς δὲ τάνωτέρω σελ. 635 σημ. ὁ ποίσις, ὁ δείξις.

Ταῦτα καὶ τὰ ταιαῦτα φαίνονται ἴσως μικροῦ λόγου ἄξια· ἀλλ' ὅταν τις ἀναλογισθῇ, ὅτι αἱ ψυχολογικαὶ δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου κατὰ πάντας τοὺς αἰῶνας ἦσαν ὅμοια καὶ σήμερον, καὶ δὴ ὅπως τῶρα, οὕτω πάντοτε ὁ ἄνθρωπος ἠσθάνετο, συνῆπτε καὶ συνεπλήρου κατ' ἀναλογίαν καὶ οὕτως ἐπλαττε, μετέπλαττε καὶ ἐπλούτιζε τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ, ὅτι ἄρα ἀνάλογα πρὸς τὰ νῦν γινόμενα ἐν τῇ γλώσσῃ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν, ὡς εἶπεῖν, θὰ ἦσαν καὶ τὰ παλαιὰ καὶ τὰ παλαιότατα καὶ τὰ κατ' αὐτὴν ἀκόμη τὴν γλωσσογονικὴν περίοδον, ὅταν τις ταῦτα ἀναλογισθῇ, δύναται

νά σχηματίσῃ ἰδέαν τινά περὶ τοῦ πῶς οἱ παλαιοὶ καὶ αὐτοὶ οἱ παλαιότατοι ἄνθρωποι ὀρμώμενοι ἀπὸ ὀλίγων καὶ τούτων ἀκατεργάστων φωνῶν (τῶν συνήθως λεγομένων ριζῶν) ἐπλασαν κατὰ μικρὸν τὸ μέγα καὶ περίλαμπρον οἰκοδόμημα τῆς γλώσσης, τῆς πρώτης ταύτης βάσεως καὶ τοῦ κυρίου ὄργάνου τοῦ πολιτισμοῦ, ἐν ἄλλοις λόγοις δύναται νὰ σχηματίσῃ ἔννοιάν τινα πῶς ὁ ἄγλωσσος ἄνθρωπος, τὸ ζῶον, ἀνυψώθη καὶ κατέστη σὺν τῷ χρόνῳ ὁ ἱστορικός, ὁ σημερινός, ὁ ἄνθρωπος ἦ, ἔνα καθ' Ὅμηρον εἶπω, ὁ ἰσόθεος φῶς.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ. — Ἄρχαιοι μῶλοι εἰς τὸν προλιμένα τῆς πόλεως Μαραθῶνος, ὑπὸ κ. Γεωργίου Σῶτηριάδου.

Καθὼς διέλαθα εἰς τὴν μελέτην μου, ποῦ προσφάτως ὄλως διόλου ἐδημοσιεύθη, ἡ ἀρχαία πόλις Μαραθῶν εἶχεν ἀποκτήσῃ εἰς τοὺς χρόνους τοῦ εἰς αὐτὴν γεννηθέντος μεγάλου πολίτου τῶν Ἀθηνῶν Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ (δηλαδὴ κατὰ τὸν 2ον μ. Χ. αἰῶνα) ἕνα καλοσυγυρισμένον λιμένα, κατὰ πολλὰ ἄξιον νὰ ἐλκύσῃ τὴν προσοχὴν μας καὶ σήμερα, καθόσον μερικὰ ἔργα εἰς αὐτόν, ἐξαιρετικῶς μάλιστα Ῥωμαϊκῆς κατασκευῆς, σώζονται ἀκόμη, καὶ εἶναι εὐδιάκριτα· ἀλλὰ καὶ γενικώτερα ἔχουν σημασίαν διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἀρχαίας ἐκείνης πόλεως, ἐκτὸς διὰ τὸν φιλονικούμενον ἕως χθὲς καὶ προχθὲς προσδιορισμὸν τῆς θέσεώς της· ἕνα ζήτημα ποῦ ἐπεχείρησα νὰ λύσω, καί, πιστεύω, ἔλυσα μὲ τὴν ἀνωτέρω μου μελέτην. Ἐπιγράφεται αὕτη: «Ἡ Τετράπολις τοῦ Μαραθῶνος καὶ τὸ Ἡράκλειον τοῦ Ἡροδότου» καὶ παρουσιάσθη, πρὶν δημοσιευθῆ, τὸν Αὐγουστον εἰς τὸ 7ον Διεθνὲς Συνέδριον τῶν Ἱστορικῶν εἰς τὸ Ὄσλο τῆς Νορβηγίας. Εἰς τοὺς ἐνδιαφερομένους ἱστορικοὺς καὶ ἀρχαιολόγους εἶναι γνωστὴ· κατέθεσα δὲ καὶ ἀντίτυπόν της εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Ἀκαδημίας.

Ὅτι, ὅμως σήμερα ἔχω νὰ ἀναφέρω, κεῖται ἔξω ἐκείνων ποῦ διέλαθα εἰς τὸ δημοσίευσμά μου, ἂν καὶ συνεχίζει ἐκεῖνο.

Τὰ λιμενικὰ ἔργα εὐρίσκονται εἰς τὴν σημερινὴν ἀκρογιαλιά τοῦ μικροῦ ἔλους τῆς Μαραθωνικῆς πεδιάδος, ποῦ ὀνομάζεται σήμερα Μπρεξίτζα καὶ τὸ βλέπει κανεὶς μεταβαίνων διὰ τῆς ἀμαξιτῆς ἀπὸ τὰς Ἀθήνας εἰς τὸν Μαραθῶνα, κατόπιν ἀπὸ τὸ 33ον χιλιόμετρον δεξιὰ. Τὸν χειμῶνα εἶναι ἀρκετὰ μέγα καὶ ἄβατον. Τοὺς θερινοὺς μῆνας περιορίζεται εἰς μικροτέραν ἔκτασιν, καὶ δὴ ἀμέσως πλησίον εἰς τὴν μεγάλην καὶ βαθεῖαν πηγὴν ποῦ τὸ τρέφει, «Μάτι» πολὺ χαρακτηριστικὰ ὀνομαζομένην, παρὰ πλευρα εἰς ἕνα ἄβαθον πηγᾶδι καὶ ἕνα ἐρειπιωμένον φυλάκιον κατὰ τὸ 35ον περίπου χιλιόμετρον. Εἰς τοὺς ξηροὺς μῆνας ἕνα μονοπάτι ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ ὑψηλὰ ὕδροχαρῆ χόρτα καὶ τὰς πυκνάς μυριγγιάς μᾶς φέρνει πέρα ἀπὸ τὸν ἐπικί-
ν-